

DISPUUTNIEUWS

Informatief magazine - Katholiek Vrouwen Dispuut - Jaargang 45 nummer 2 - December 2019

COLOFON

DispuutNieuws
Jaargang 45 nummer 2
December 2019

Met DispuutNieuws wil het KVD zijn leden en andere geïnteresseerden inspireren en verbinden, uitdagen en bemoedigen. Bijdragen zijn van harte welkom: info@katholiekvrouwendispuut.nl
Het volgend nummer verschijnt in juni 2020.

Redactie

Liesbeth Berflo	Breda
Mariska Kastelic	Den Haag 1
Mirjam Rutten	Breda
Florence Weitenberg	Den Bosch

In dit nummer bijdragen van

Els Bak - Kerssemakers	Utrecht 2
Gon Brusckhe - Lommerse	Utrecht 1
Antoinette Ettema - Noels	Brabant-Oost
Lia van Kippersluis	Den Haag 2
Monique de Witte - van den Haak	Den Haag 1

Vormgeving

Marianne van Waterschoot

Copyright

Met de juiste naamsvermelding en in afstemming met het KVD kunnen de artikelen uit dit magazine worden overgenomen.

Gedrukt bij CP Grafimedia, Didam

Katholiek Vrouwen Dispuut
info@katholiekvrouwendispuut.nl
www.katholiekvrouwendispuut.nl

Afbeeldingen
in eigen beheer of rechtenvrij
tenzij anders vermeld

Foto: In gesprek tijdens KVD-symposium in Breda (2017)

BESTUUR – info@katholiekvrouwendispuut.nl

- Monique de Witte - van den Haak, presidente
- Heleen Bijen - Meijers, secretaris
- Wil Pelkmans - Tijs, penningmeester
- Toos Hugem
- Mariska Kastelic

KVD

Het Katholiek Vrouwendispuut (KVD) vormt sinds zijn oprichting in 1946 een hecht verband van maatschappelijk actieve vrouwen die in het dispuut verdieping, inspiratie en vriendschap vinden.

Het KVD biedt vrouwen de mogelijkheid zich te verdiepen in maatschappelijke vraagstukken van allerlei aard. De leden delen hun kennis en ervaring in een open dialoog. De vrouwen inspireren elkaar en helpen elkaar bij het vormen hun mening. De inzichten die zij opdoen, verrijken hun bijdrage aan een samenleving, waarin de inbreng en invloed van vrouwen van belang is.

Leden van het KVD voelen zich verwant met het katholieke gedachtegoed met zijn sociale leer die de ander ziet als medemens. Een visie die de waardigheid van ieder mens centraal stelt en op iedereen een beroep doet bij te dragen aan een rechtvaardige samenleving.

Van de redactie

Als onderdeel van de redactie en van het landelijk bestuur ervaar ik hoe fijn het is om lid te zijn van deze club. En dat is niet alleen om de hartverwarmende reacties van leden en relaties naar aanleiding van het vernieuwde DispuutNieuws!

Wat meer nog een cadeau is, is de ontdekkingsreis in *(vrij naar Erik Borgman)* het huis dat vorige generaties hebben opgetrokken, waarin ik me welkom en gewaardeerd weet. En waarin de toekomst zich aankondigt. Naast de vrouwen in mijn eigen kring en de jaarlijkse ontmoeting met de andere Haagse kringen, kom ik nu meer in contact met de inzichten en perspectieven van vrouwen uit de andere kringen. Ik zie beter op welke schouders we staan en wat er in beweging is gezet. Aan de hand van alle ervaringen, reflecteren we op de actualiteiten van nu en kijken we naar de toekomst.

Laten we de verbondenheid, inspiratie en bemoediging koesteren. En vooral delen met potentiële nieuwe leden.

Mariska Kastelic

INHOUD

Pagina 3	Van de redactie
Pagina 4	Van de presidente
Pagina 5	Aankondiging symposium 2020
Pagina 6	Algemene Leden Vergadering 2019: een impressie
Pagina 8	In Memoriam
Pagina 10	Er is een kindeke ... Als je kind levenloos geboren wordt
Pagina 12	Inspiratieweekend VKMO - Katholiek Netwerk
Pagina 14	In gesprek met voormalig KVD-lid Riet ten Hagen - Pot
Pagina 16	Vanaf de zijlijn. Over de rol van katholieke vrouwen
Pagina 17	Herinneringen aan Marga Klompé
Pagina 19	Pelgrimage. Metafoor van het leven?

IN DE AGENDA

18 januari 2020 - Kringvoorzittersoverleg * 14 maart 2020 - KVD Symposium Den Haag

Monique de Witte - van den Haak (Foto: Pels Rijcken)

TO LIVE IS TO CHANGE

'To live is to change, and to be perfect is to have changed often.' Aldus kardinaal John Henry Newman. Een visie op de manier waarop ideeën, en in het bijzonder de traditie en leer van de kerk, zich ontwikkelen. Zijn uitgangspunt is dat het leven als zodanig aan verandering onderhevig is en dat die wetmatigheid zich voortzet in de wereld van de ideeën. Tradities zijn waardevol en de moeite waard om door te geven. Maar zoals in het fluister-spel dat wij vroeger op kinderpertijntjes speelden: iedere keer dat de boodschap wordt doorgegeven verandert er iets en aan het einde van het spel is het bericht vaak anders dan aan het begin.

Foto: Amazonesynode 2019, Andreas Solaro; bron: AFP

Zo is het ook met tradities en met het hele leven. De wereld kent grote veranderingen. De urgentie van het klimaatprobleem dringt zich op. Alle ontkeners ten spijt, spreken naast de wetenschappelijke inzichten vanuit verschillende hoeken van de wereld ook de recente bosbranden in Australië en Californië, overstromingen in Venetië en de manier waarop het tegenwoordig in Nederland tropisch hard regent, duidelijke taal. Dat betekent op wereldschaal een reëel risico voor water en voedsel voor allen. En dat vraagt een andere omgang met hulpbronnen en verworvenheden: een andere leefstijl.

Op de Amazonesynode werd daartoe een heldere oproep gedaan. Daar komen de noden van de wereld en de vraag wat onze overtuigingen betekenen samen. De oplossingen zouden simpel zijn als niet grote tegenstrijdige belangen een rol speelden. En als oplossingen niet zouden vragen dat we iets opgeven, al is het maar 100 km per uur rijden in plaats van 130.

De notie dat verandering ons verder helpt op weg naar perfectie kan helpen los te laten en veranderingen te aanvaarden. Aanknopingspunten genoeg voor verdere dialoog en gesprek in onze kringen. En voor geen woorden maar daden.

Monique de Witte-van den Haak

AANKONDIGING SYMPOSIUM 2020

Volgend jaar vindt op zaterdag 14 maart het KVD-symposium plaats op een bijzondere locatie in het centrum van Den Haag. We herdenken dat jaar de bevrijding van ons land, 75 jaar geleden. 75 Jaar leven in vrijheid. Het thema van het symposium is gericht op 75 jaar na de bevrijding. Wat betekent vrijheid voor vrouwen in Nederland?

Vrijheid is een ruim begrip

Gedurende de Tweede Wereldoorlog kregen vrouwen in de Verenigde Staten, Canada en Groot-Brittannië, maar ook elders, de kans om zich te ontplooien. Zij waren nodig in de fabrieken voor de productie van munitie en ander oorlogsmateriaal. Zij namen de taken over van de mannen, omdat die in de krijgsmacht moesten dienen. Te midden van de onvrijheid door oorlog en vijandelijke bezetting werd de wereld voor vrouwen groter. Op deze manier konden zij hun steentje bijdragen en dat maakte hen trots. Ook waren zij actief in het verzet. De overheid propageerde het werken in de fabrieken door de vrouwen. En niet alleen in de fabrieken maar ook in andere sectoren (artsen, taxichauffeur etc). Rosie the Riveter staat symbool voor het feminisme en de economische kracht van de vrouwen in die tijd. Er is in 1942 een lied over geschreven en een promotiefilm gemaakt om vrouwen over de streep te trekken. Ongeveer 20 miljoen vrouwen hebben in de fabrieken gewerkt tijdens de Tweede Wereldoorlog. Zij hebben een belangrijke bijdrage geleverd.

Terug naar het aanrecht?

Tegen het eind van de oorlog werd door de regering echter van de vrouwen verwacht dat zij terug zouden keren naar hun dagelijkse werkzaamheden in het huishouden of in lagere posities. En dat zij hun functies weer zouden afstaan aan de terugkerende mannen. Alsof zij niet meer handelingsbekwaam waren, werden zij als het ware teruggestuurd naar het aanrecht. Hoewel veel vrouwen een belangrijke rol hebben gespeeld bij de wederopbouw, namen toch velen weer de traditionele vrouwelijke taken op zich. Er was echter wel een feministisch gevoel ontwaakt.

Via de wederopbouw, de handelingsbekwaamheid van vrouwen, vrouwen in de politiek (Marga Klompé), het onbehagen van de vrouw en de tweede feministische golf werden uiteindelijk alle banen voor vrouwen opengesteld.

Vrije keuze

Er studeren momenteel meer vrouwen dan mannen aan de universiteit, er is keuzevrijheid in opleiding en werk. Maar toch: ben je als vrouw werkelijk vrij om te zijn wie je bent, te doen wat je wilt? Is het een vrije keuze om werk, gezin, studie, sociaal leven te combineren? Er zijn nog steeds meer vrouwelijke mantelzorgers dan mannelijke. Terwijl vrouwen daarnaast ook nog een baan en gezin hebben. Is het vrijheid dat je ervoor kiest om je baan op te zeggen om voor een naaste te zorgen?

Programma

De dochter van een oud-politicus zal dieper ingaan op dit thema. Wij hebben een aantal vragen voorgelegd aan de hand waarvan zij een lezing zal geven. We willen nog niet teveel verklappen, maar het wordt zeker interessant. Verder zijn we druk met de voorbereidingen om er een mooie dag van te maken. Reserveer de datum alvast in jullie agenda!

Lia van Kippersluis

Afbeelding: Rosie de Riveter; bron: www.historiek.net

ALGEMENE LEDENVERGADERING: EEN IMPRESSIE

Als ik binnenkom, liggen de kaartjes met namen van de deelnemers goed geordend op tafel. Ik ben ruimschoots op tijd en haal koffie uit een automaat op de gang. Daar raak ik aan de praat en neem nog een koffie en daarna nog een ...

Jeannette Doll (*afbeelding*) opent de vergadering met een gedicht van Remco Campert: 'Als je niet oplet'. Het is een opstapje naar het symposium van komend jaar met als thema '75 Jaar vrijheid voor vrouwen'. Laten we hopen op veel respons. Met kaarsjes en een prachtig gedicht van Gonny Luijpers, herdenkt de presidente, Monique de Witte onze gestorven leden. We worden geraakt en ik raad iedereen aan het gedicht met de titel 'Blijf geborgen in je naam' op te zoeken en te lezen (*zie pagina 10*). De sfeer is goed en we gaan snel door het zakelijke deel. Daarna volgt een schitterende jaarrede.

Interessante tijden

Als startpunt neemt Monique de titel van de Biennale 2019 in Venetië, 'May you live in interesting times'. De Engelse uitdrukking is enigszins cynisch bedoeld. Interessante tijden gaan immers vaak gepaard met veel onzekerheden. In China zou het zelfs een soort vloek zijn. Is het vaak niet prettiger

even in een tijd die niet interessant is? Kunst heeft een maatschappelijke functie en Monique beschrijft hoe uitdagend en confronterend de kunst op de Biennale soms was. Wij leven in interessante tijden. Overal in de wereld gaan mensen de straat op. Het ontbreekt aan vertrouwen in politiek en wetenschap. Monique haalt een interview aan met Geert Mak in de Volkskrant. In ons land noemt hij als grote problemen de boeren met de stikstofuitstoot, de migratie en het populisme. Over de populisten zegt hij dat hun vragen wel terecht zijn, maar hun oplossingen niet. Die zijn te simpel en ondemocratisch.

Open dialoog

Via de Franse Jezuiet en wetenschapper Michel de Certeau - die spreekt over de disbalans tussen plaats (*orde en zekerheid*) en ruimte (*vrijheid en dynamiek*) - komt Monique bij de Paus. Die pleit voor een open dialoog met allen, waarin met aandacht en mildheid naar elkaar geluisterd wordt. Alleen door zo het gesprek aan te gaan kunnen we die balans verbeteren. Laat het KVD een plek zijn waar we dit met elkaar veilig kunnen oefenen en uit kunnen dragen naar de mensen om ons heen.

Communicatie

Jammer vind ik het dat Karine Pluymaekers, als aftredend bestuurslid, er niet is. Ze heeft veel gedaan voor onze organisatie. Ook de nieuw gekozen secretaris, Heleen Bijen - Meijers, kan helaas niet aanwezig zijn. Mariska vertelt over onze communicatiekanalen: de website, nieuwsbrief, het DispuutNieuws en LinkedIn. Het bezoek van de bestuursleden aan de kringen komt aan de orde en het symposium van 2020, dat op 14 maart georganiseerd wordt door kring Den Haag 3. Het thema van het symposium is gericht op 75 jaar na de bevrijding. Wat betekent vrijheid voor vrouwen in Nederland? In de oorlog krijgen vrouwen meer vrijheid en nemen noodgedwongen veel taken van mannen over. Hoe is het nu gesteld met die vrijheid van vrouwen? Via de nieuwsbrief zal een literatuurlijst verspreid worden. We zijn toe aan de lunch. Het is een uitgebreid buffet met veel keuze-

vrijheid en hier hebben we de gelegenheid om uitgebreid met elkaar te spreken. Het kost enige moeite om iedereen weer op tijd in de zaal te krijgen voor het middagprogramma, waarin Leontien Frielink - de Vrucht, luitenant-ter-zee der 1e klasse vertelt over haar ervaringen als vrouw bij de krijgsmacht.

Vrouwen voor vrede en veiligheid

Ze is gehuwd en heeft twee kinderen. Ze vertelt dat het 75 jaar geleden is dat vrouwen in de krijgsmacht werden toegelaten. Aanvankelijk alleen nog voor administratieve of vergelijkbare functies, maar 25 jaar later ook voor de officiersopleiding. Tegenwoordig zijn vrouwen volledig geïntegreerd. We zien interessante beelden van het leven met 150 mannen en vrouwen aan boord. Er zijn voor alle rangen aparte verblijven. De ruimte voor jezelf is klein, niet meer dan een bed en een kast. Het werk bestaat uit veel verschillende taken, want buiten de gevechtstaken moet er ook gewassen worden en gekookt. Men heeft een ziekenboeg met verpleging, soms met een arts of een heel medisch team. Ieder schip heeft een vliegveld waar helikopters kunnen landen of een klein vliegtuig. Het meeste werk gebeurt aan wal, in Den Helder, waar de marine een eigen werf heeft.

Vrouwen zitten in alle diensten. Als je uitgezonden wordt, ben je soms een half jaar weg. Zo'n leven is moeilijk te combineren met het gezinsleven. Deeltijdwerken is niet mogelijk. Dat betekent wel dat veel vrouwen uiteindelijk kiezen voor een baan op het land. Werken voor vrede en veiligheid is 75 jaar na de bevrijding niet meer alleen een mannenzaak.

Liesbeth Berflo

Leontien Frielink - de Vrucht, luitenant-ter-zee der 1e klasse

Wil Pelkmans -Tijs, penningmeester KVD

VOOR WIE GESTORVEN IS

Blijf geborgen in je naam.
Wees als een mens gezegend,
om wat je hebt gezegd,
en wat er is verzwegen.
De rafels van je hart
omdat je bent gesleten.
Om je wezen, zwak en sterk,
Leven is een mensenwerk.

Blijf geborgen in je naam.
Wees als een mens gezegend.
Om wat je hebt gedaan,
om wat is nagelaten.
Wat soms is misgegaan,
de scherven die je maakte.
Onvermijdelijke pijn
voor wie mensen moeten zijn.

Blijf geborgen in je naam.
Wees als een mens gezegend.
Om je vasthoudendheid,
om angsten in het donker.
De pijnen in je lijf,
en je geloof in morgen.
Wisselvallig is het tij,
voor wie mensen kunnen zijn.

Blijf geborgen in je naam.
Wees als een mens gezegend,
om wie je hebt getroost,
gedragen in gedachten.
Je liefde en je hoop,
de keren dat je lachte.
Alle zegening en heil
van wie mensen mogen zijn.

Blijf geborgen in je naam.
Wees als een mens gezegend,
om heel je reisverhaal
met alle mensenfouten.
Om vriendschap en begrip
en ongeschokt vertrouwen.
Om het leren mettertijd
van de naam 'Ik zal er zijn'

Tekst: Gonny Luijpers

ELLEN SCHERMER - BLOEMEN

23 mei 1931 - 18 juni 2019

Na een kort ziekbed overleed op 18 juni 2019 onze vriendin en dispuutgenote Ellen Schermer-Bloemen, op 88-jarige leeftijd.

In 1979 werd Ellen lid van het KVD, kring Brabant-Oost, die toen 12 jaar bestond en levendige en vurige discussieavonden hield. Ellen, met haar scherpe geest, had maar een zachte stem. Ze wachtte meestal tot de opwinding wat was afgezwakt en kwam dan met haar eigen mening, die vaak een heel andere invalshoek liet zien waarmee ze iedereen verraste.

Ellen was opgeleid tot maatschappelijk werker, zoals dat toen heette. Van die opleiding had ze veel profijt: als echtgenote van een solo werkende huisarts was zij gedurende het hele tijdperk van haar mans werkzame leven de spil van de praktijkvoering. Daarnaast had zij ook bestuursfuncties in enkele instellingen die met gezondheidszorg te maken hadden.

Heel belangrijk was het familiehuis in Geysteren, waar veel van de vrije tijd werd doorgebracht en waar Ellen met haar gezin kon genieten van privacy en rust. Elke zomer mochten de dispuutvriendinnen het seizoen afsluiten in Ellens heerlijke tuin, waarna we gingen eten op de golfclub en zelfs ook wel eens mochten blijven logeren. Ellen was grenzeloos gastvrij.

Toen haar kinderen op hun bestemming waren, in Brussel en in de Verenigde Staten, hield zij regelmatig de dispuutgenoten op de hoogte van serieuze thema's, die zij met de kinderen had besproken en die zij ook voor het dispuut van belang vond. Ellen was Ridder in de Orde van Oranje Nassau en Grootofficier in de Ridderorde van het Heilig Graf van Jeruzalem.

Voor ons was zij een dierbare, wijze en hartelijke vriendin en wij zullen haar missen.

TIL ZAANDAM - VERHEES

27 december 1933 - 21 juli 2019

Na haar vakantie en familiebezoek in Aruba in juni van dit jaar, waar zij zo'n 40 jaar met haar man en gezin gewoond en gewerkt heeft als school- en consultatiebureauarts, kreeg Til het verdrietige bericht, dat zij heel ernstig ziek was en er geen behandeling meer mogelijk was. Op 21 juli is Til tot ons grote verdriet overleden. We missen haar en het is nog zo onwerkelijk.

Til's eerste bijeenkomst van onze kring, Utrecht 1, was op 17 september 2008 en sindsdien was zij er eigenlijk altijd. Zij was belangstellend, duidelijk, maar niet op de voorgrond tredend en de twee laatste jaren ook een voortreffelijk secretaris. Zij heeft diverse malen een inleiding gehouden, die leidde tot een interessante discussie. Op 18 april 2019 was het de laatste keer dat Til bij ons was, niet vermoedend dat het inderdaad de laatste keer zou zijn.

In gedachten blijft zij bij ons.

*Geborgen
in
je naam*

LIDY HEYNING - BOUMAN

5 april 1930 - 11 oktober 2019

Verdrietig zijn wij door het overlijden van Lidy Heyning-Bouman op 11 oktober 2019. Lidy is vanaf september 1993 tot en met september 2018 lid geweest van kring Arnhem. Het laatste jaar was zij belangstellend lid.

Toen haar kinderen groter werden, kwam ze meer aan zichzelf toe. Rond haar 50ste is zij opnieuw gaan studeren voor maatschappelijk werkster. Zij is jaren werkzaam geweest bij Klimmendaal, een revalidatiecentrum in Arnhem. Na haar pensionering is zij nog een aantal jaren klachtenfunctionaris geweest bij het ziekenhuis in Zevenaar.

Lidy was zeer geïnteresseerd in diverse zaken: klassieke muziek, kunstgeschiedenis en zij probeerde veel naar musea te gaan. Zij las veel, was lid van boekenclubs en nam deel aan filosofiekringen. Lidy volgde jaarlijks cursussen aan de universiteit in Nijmegen en is lang actief geweest bij de Arnhemse afdeling van het CDA. Ze hield heel veel van Frankrijk, was lid van de Alliance Française en heeft tot het laatst actief deelgenomen aan bijeenkomsten.

Lidy was een duidelijk aanwezig lid in onze kring. Zij kwam graag naar de bijeenkomsten, had haar eigen ideeën en mengde zich kritisch in de discussies. Haar gezondheid ging de laatste jaren erg achteruit. Eigenlijk kon ze niet accepteren, dat haar lichaam haar in de steek liet. Het belemmerde haar om er op uit te trekken, zij was geen baas meer over haar eigen leven. Met behulp van Buurtzorg en haar kinderen heeft zij nog thuis kunnen blijven wonen. Op 11 oktober is zij rustig in haar slaap overleden.

Wij zullen haar blijven koesteren met alle mooie herinneringen aan onze charmante Lidy, een jolige fleur zoals op haar overlijdenskaart stond.

ER IS EEN KINDEKE ...

Afbeelding: 'Baby' van Eugène Carrière; bron: Rijksmuseum

Groot gezin

De jongste is dood geboren. Een groot gezin, dat wilde ze graag. Ze is zeven keer zwanger geweest. Vier keer heeft ze een zwangerschap uitgedragen. Op een foto zie ik de hoogzwangere Florence met haar drie dochtertjes, een week voor de bevalling. Ze woonden toen in Hilversum.

Bevalling

De zwangerschap verliep voorspoedig. De avond voor de bevalling was rustig. De kinderen lagen in bed. 's Nachts krijgt ze het gevoel dat het kind op komst is. De volgende dag gaan ze naar het ziekenhuis. Bij de controle hoort men geen hartslag meer. Er is paniek in het ziekenhuis, maar het kindje, een zoontje, leeft niet meer. Hij wordt die dag geboren, zondag 4 september 1983. Hoe dat is gegaan kan ze zich nauwelijks meer herinneren. Hij wordt bij haar op de kamer gelegd. Een mooi kindje, met alles erop en eraan, maar levenloos. De zusjes hebben hun broertje nog gezien. Op 6 september is hij begraven, in Hilversum. Op het grafsteentje staat alleen de datum van geboorte en overlijden. Nooit heeft men geweten wat er mis is gegaan.

Wycher

Er is geen foto gemaakt van het kindje. Dat is jammer, vindt ze nu. Maar toen was de situatie er niet naar. Hij is ingeschreven in de burgerlijke stand, zonder naam. 'Levenloos geboren' staat er alleen. "Maar het leven gaat gewoon door", zegt ze, ook voor de kinderen. Ze hebben het grote verdriet wel gezien en meegemaakt, maar het leeft, nu ze zelf kinderen hebben, meer voor hen dan toen. Dan laat ze een schriftje zien met een rijtje meisjes- en jongensnamen zoals ze die bedacht hadden. Wycher zou zijn naam geworden zijn.

Wycher Andries Cornelis

Impact

De impact van zo'n gebeurtenis is groot. Het verdriet gaat niet meer over. Hoe ga je daarmee om? Twee dagen na de begrafenis trouwt haar beste vriendin, die haar oudste dochter als petekind heeft. Ze is niet bij de huwelijksplechtigheid aanwezig en ook niet in de stemming voor het diner. Opeens recht ze haar rug, neemt een bad, trekt een mooie jurk aan ... en gaat! Het leven gaat verder! Veel steun heeft ze gehad van goede vriendinnen. "Dat is belangrijk", zegt ze. Dat er vrouwen waren die haar verdriet begrepen en haar steunden. Zeker, omdat haar man Andries al na korte tijd in verband met zijn werk een periode weg moest. Dat maakte het later ook moeilijk om opnieuw te verhuizen en uit Hilversum weg te gaan. Ze moet afstand nemen, niet alleen van haar vriendinnen, maar ook van alles wat haar bindt aan haar zoontje. Haar dochters worden volwassen, trouwen en krijgen kinderen. Als ze zwanger worden is er telkens de angst dat zoiets ook hen overkomt. 'Laat dat alstublieft niet gebeuren!' Toch heeft de geboorte van dit kind haar leven en dat van haar gezin, ook verrijkt.

Erkenning

Op 4 februari 2019 wordt registratie van levenloos geboren kinderen in de basisregistratie personen mogelijk. Dat geldt ook voor al eerder levenloos geboren kinderen. De gegevens worden dan ontleend aan de vroegere akte 'Geboorte levenloos kind'. Het is echter mogelijk dat er, bijvoorbeeld bij vroeggeboorte, geen akte is opgemaakt. Bij voldoende bewijsstukken kan men dan alsnog een akte van geboorte op laten maken en het kind vervolgens laten registreren. Dat is voortgekomen uit een petitie van ouders, die wilden dat hun levenloos geboren kind ook erkend zou worden en zichtbaar in de administratieve systemen van de overheid. Is dat belangrijk? Cijfers laten zien hoe belangrijk het is. In de eerste vier dagen werden ruim 850 levenloos geboren kinderen geregistreerd. Florence laat haar trouwboekje zien. Op 28 februari 2019 is Wycher met de namen Wycher Andries Cornelis en een stempel officieel geregistreerd in het gemeentehuis in Haaren. Hij is niet meer alleen een doodgeboren kind. Hij heeft een naam, de erkenning van zijn bestaan. Ze rijden naar Hilversum en leggen een bloemetje op zijn graf.

Liesbeth Berflo

KIES DE KANT VAN DE TOEKOMST Inspiratieweekend VKMO-Katholiek Netwerk

Vlakbij Abdij Keizersberg in Leuven ligt een oude waterput. Deze ligt op een verwilderd grasveld waar in vroeger tijden een burcht van de hertogen van Brabant stond. Rondom die put verzamelden zich de deelnemers aan het studieweekend dat de VKMO in september organiseerde. Het motto van het weekend was aldus snel geboren: 'Terug naar de bron'.

Het was het weekend dat de studenten terugkeerden voor het nieuwe studiejaar. Als je door Leuven loopt, voel je dat er een bijzondere sfeer hangt. Alsof de talloze generaties studenten die hier gestudeerd, gewoond, geleefd en gefeest hebben, met je meelopen door de historische binnenstad. Een binnenstad die er oud uitziet, maar ten gevolge van verwoestingen tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog, op een enkel gebouw na, een reconstructie is. Een binnenstad die door een nieuwe wijk op het terrein waar voorheen de bierbrouwerij 'Stella Artois' lag, harmonieus verbonden wordt met de Keizersberg waar we vrijdagmiddag onze eerste bijeenkomst hadden.

Werkplaatsen van hoop

Theologen prof. Johan Verstraeten en dr. Ellen van Stichel gingen in op wat katholieke identiteit ook in deze tijd kan betekenen. Verstraeten benadrukte dat de kerk veel meer is dan de hiërarchie. Wij zijn zelf de kerk en wij moeten keuzes maken in een veranderende context. Hij ziet in Paus Franciscus een voorbeeld. Deze kiest voor het maken van toekomst en gaat niet gebaande wegen van solidariteit. Verstraeten signaleert dat de wereld verhardt, dat geweld en angst aan de orde van de dag zijn en dat er radicale onzekerheden zijn, bijvoorbeeld rondom het klimaatvraagstuk. De Paus maakt keuzes die niet vanzelfsprekend zijn vanuit de radicaliteit van het Evangelie, bijvoorbeeld voor vluchtelingen. Keuzes die ook kunnen leiden tot conflict. Met dat conflict zullen we moeten leren omgaan.

Van Stichel wees erop dat de vraag naar identiteit een gevaar in zich draagt, omdat het risico bestaat dat het antwoord zich dan vastzet. Maar de vraag naar identiteit moet telkens opnieuw gesteld worden en steeds weer in het nu. Identiteit is daarmee een dynamisch begrip. Steeds opnieuw zal taal gegeven moeten worden aan je visie op het rijk Gods. En het handelen moet daarmee congruent lopen. Daarbij is voor ieder die daarin een rol vervult individueel van belang ook contact te maken met zijn eigen kwetsbaarheid. Van daaruit kun je mensen weer bij hun menszijn brengen, angsten overwinnen en een bevrijdende boodschap brengen. De sprekers beschreven kerkelijke gemeenschappen als 'werkplaatsen van hoop'. Zij spoorden de leden van VKMO aan hun plek op te eisen en openheid te betrachten.

Het gaat om hoe je keuzes maakt

Studentenpastor Jacques Haers vertelde ons de volgende ochtend over de Leuvense studentenparochie, die werkt langs de pijlers spiritualiteit, gemeenschapsopbouw, vrijwilligerswerk en duurzaamheid. Aan de universiteit in Leuven volgen alle studenten een verplicht vak Religie, Zingeving en Levensbeschouwing (RZL). Zo vanzelfsprekend als intellectuele, sportieve en sociale vorming is, zou ook spirituele vorming moeten zijn voor jongeren. Uiteindelijk draait het om de vraag hoe je keuzes maakt in het leven. Daarvoor heb je verhalen en taal nodig. De verhalen uit de Bijbel zijn niet meer vanzelfsprekend bij jongeren bekend. Dat maakt het nodig ook andere referentiekaders te vinden en aan de hand daarvan te spreken over wat mensen heeft geraakt. Hij gebruikt daarvoor bijvoorbeeld sprookjes. Het thema Duurzaamheid geeft de mogelijkheid om de zorgen van jonge mensen tot het toekomstvisioen van de universiteit te maken. Voor hem is het noodzaak 'to fight the battle of the young'. Kies de kant van de toekomst!

De pechstrook van het leven

Ook bezochten we het Damiaancentrum, gewijd aan pater Damiaan (op 12 oktober 2009 heilig verklaard). Pater Damiaan stelde zijn leven in dienst van slachtoffers van lepra op Hawaï. Dit werd zijn dood. We werden ontvangen door Ruben Boon, een superenthousiaste jonge man. Hij vertelde indringend over het leven van Damiaan en trok parallellen met de noden van de wereld van vandaag. Damiaan leefde met mensen die, zoals Ruben zei, 'op de pechstrook van het leven' terechtgekomen waren. Centrale woorden waren tegen de stroom in blijven hopen en gastvrijheid bieden. Voor nu ook aan vluchtelingen. En ook hier weer de oproep: blijf het verhaal vertellen.

Kies voor de toekomst

Het waren twee inspirerende dagen waaraan eigenlijk in dit beperkte bestek geen recht gedaan kan worden, maar waarvan ik in elk geval de aansporing meenam vrijuit te spreken over wat je beweegt en woorden te zoeken voor deze tijd. Verleden en toekomst liggen in elkaars verlengde, net zoals in de stad Leuven stedenbouwkundig zichtbaar is gemaakt. Maar kies daarbij de kant van de toekomst.

Monique de Witte - van den Haak

Foto: Assemblee van de Wereldraad van Kerken, Bhutan 2013

WE HEBBEN VEEL BEREIKT, VIA KLEINE RADERTJES In gesprek met voormalig KVD-lid Riet ten Hagen - Pot

“Ik heb zo'n leuk leven gehad”, vertelt Riet ten Hagen - Pot (1929) vol enthousiasme. Al jong is zij maatschappelijk actief. Zij bekleedt bijna vijftig jaar lang diverse bestuurlijke functies. Zij was lid van de KVD-kringen Den Haag en Utrecht, actief bij het CDA en zette zich in voor onder andere Man Vrouw Maatschappij, Vrouwenbelangen en het Katholiek Vrouwengilde. “Ik heb altijd een club vrouwen om me heen gehad en ik begaf me ook onder vrouwen”. Van de vrouwen die zij tegen kwam, heeft zij veel kunnen leren. En andere vrouwen van haar.

WUCWO

Het gezin waarin Riet opgroeide verhuisde vaak en ook als volwassene bleef dat zo. “Verhuizingen betekenen vaak een knik in je bezigheden.” Tijdens haar studietijd, eind jaren '40, kwam zij bij Veritas voor het eerst Marga Klompé tegen, die een lezing kwam geven. In de jaren '60 waren beiden lid van KVD-kring Den Haag 1. Een studentenbaantje bracht haar in contact met de World Union of Catholic Women's Organizations (WUCWO), destijds met Florentine Steenberghe - Engeringh als voorzitter. Het magazine werd in Utrecht samengesteld; iets waar Riet bij mocht helpen.

Bestuurlijke carrière

In Utrecht ontmoette zij ook haar man, Maarten. Na hun huwelijk verhuisden zij naar Leidschendam. Toen Maarten werd gevraagd in het bestuur van een kinderdhuis in Den Haag, vond hij dat wel iets voor zijn echtgenote. Dit was het begin van een lange bestuurlijke carrière. Bij de R.K. Vereniging van Meisjesbelangen heeft zij flink gereorganiseerd. Indien nodig, overlegde zij met de oprichters, de Kleine Zusters van de Heilige Joseph in Heerlen.

Religieuzen

In haar KVD-kring werd in die tijd besproken hoe er meer contact met religieuzen kon worden gelegd. Door haar werk, had zij dat volop.

Zij herinnert zich leuke gesprekken met nonnen van verschillende congregaties. “Er waren veel ruimdenkende vrouwen bij.” De moeder-overste van het kinderdhuis vond echter dat de nonnen geen cursussen mochten volgen, hoewel dit een verplichting was van de Kinderbescherming. In die periode traden een aantal nonnen uit en daarvoor werd het bestuur op het matje geroepen bij het moederhuis in Heerlen.

Op jezelf vertrouwen

Voor het Katholiek Vrouwengilde heeft Riet later diverse cursussen georganiseerd, zoals politieke scholing voor vrouwen en Vrouw en Geloof. “Een belangrijke boodschap was dat vrouwen op zichzelf moesten vertrouwen”, vertelt Riet. “En ik vond het belangrijk voor vrouwen om bij de tijd te blijven. De vrouwen van het KVD traden vaker op de voorgrond dan vrouwen van het KVG, want zij werden dan teruggedrukt door de Kerk.” Dat sommige vrouwen de vrouwenbeweging als een bedreiging zagen, is volgens Riet een gebrek aan informatie. “Educatie is de enige manier om je leven in eigen hand te nemen en zelf uit te maken wat goed en slecht is. Gehoorzaamheid betekent niet dat je iets doet op het gezag van wat een ander zegt.” Goede informatie, contact met veel verschillende mensen en luisteren naar wat een ander beweegt, zijn volgens Riet essentieel.

Vrouwen bemoedigen

De katholieke vrouwenverenigingen werkten goed samen, nationaal en internationaal. Als bestuurslid van de WUCWO bezocht Riet in de jaren '60 India en Tanzania. “Ik vond het een eye-opener. In Tanzania waren ze op dezelfde manier als bij ons aan het proberen vrouwen te bemoedigen. Toen al.” Voordat CDA Vrouwen het deed, organiseerde Riet bijeenkomsten voor de vrouwen van KVP, ARP en CHU. Andere partijen werden nog vermeden. Maar tijdens een cursus Vrouw en Beleid, met vrouwen van

*Je leert dat de wereld
groter is dan die jij kent*

CDA, VVD en PvdA, kwam ze er achter, dat zij het roerend eens waren over vrouwenbelangen. “Het mooie aan de contacten met andere vrouwen en vrouwenverenigingen vind ik dat je inbreng krijgt van mensen die een ander vak hebben”, vertelt Riet. “Je leert dat de wereld groter is dan die jij kent.”

Verandering

In 1975 organiseerden de vrouwenverenigingen het Jaar van de Vrouw, dat doorwerking zou hebben in de jaren erna. Samen met haar zus, Philo Weijnen-Pot (voormalig lid Den Haag 3; haar andere zus, Ton Lelieveldt, was lid van Rotterdam), sprak Riet op bijeenkomsten

over de veranderingen in de maatschappij, met invloed op het gezin, en de vrouw zelf. Philo benaderde het onderwerp vanuit het politieke perspectief en Riet vanuit het kerkelijke. En met andere vrouwen was zij bijvoorbeeld betrokken bij het onderzoek naar de ervaringen van vrouwen in de Kerk, dat zou leiden tot de publicatie 'Openbaring van de ervaring'. Het advies vond weinig weerklank bij het bisdom. Uiteindelijk leidde onderzoek van anderen tot dezelfde conclusies. “En daar gaat het om”, concludeert Riet. “Tussen 1956 en nu is zoveel ten goede veranderd. Door kleine radertjes is er veel gebeurd.”

Foto: bijeenkomst Nationaal Comité 'Internationaal Jaar van de Vrouw 1975'; rechts koningin Juliana; bron: Nationaal Archief

VANAF DE ZIJLIJN

In de collecties die het Katholiek Documentatiecentrum (KDC) beheert, bevinden zich ook archieven over vrouwen en vrouwenorganisaties. De collecties helpen onderzoekers te reflecteren op de vraagstukken die toen én nu in de samenleving spelen. Naar aanleiding van het thema Hij/Zij van de Maand van de Geschiedenis kijkt het KDC opnieuw naar de rol van katholieke vrouwen. Stonden zij inderdaad aan de zijlijn van de geschiedenis? Een impressie van de studiemiddag op 11 oktober in Nijmegen over dit onderwerp, met focus op politiek en samenleving.

Diversiteit

Hoogleraar Marjet Derks plaatst direct kanttekeningen bij het begrip katholieke vrouwen. "Het risico is dat we over het hoofd zien dat er grote verschillen waren binnen de groep katholieke vrouwen." Haar verhaal laat een grote diversiteit aan omstandigheden en perspectieven zien, waar – wat we misschien ook vergeten – vooral de bovenlaag van de bevolking bij betrokken is.

Voor 1945

Voor de Tweede Wereldoorlog was Clara Mulder van de Graaf - de Bruyn (1869-1945) een van de eerste roldoorbrekers. Zij werd door omstandigheden kostwinner en een gewaardeerd zakenvrouw. Zij pleitte voor een betere behartiging van de zaak van de vrouw door de politiek. Samen met Aletta Jacobs en Cato van der Pijl (de eerste vrouwelijke katholieke huisarts) was zij een belangrijke campagnevoerder voor het vrouwenkiesrecht. De katholieke vrouwenbeweging eiste geen nieuwe plek op. Zij voegden zich naar de leer van de Kerk, waarin vrouwen een eigen rol hadden, aanvullend aan die van mannen. Florentine Steenberghe-Engeringh (1875-1952) had internationaal een belangrijke positie als voorzitter van de unie van katholieke vrouwenbonden (WUCWO) en zat bijvoorbeeld met Pius XI aan tafel.

Na 1945

Na de Tweede Wereldoorlog veranderde het perspectief. Ook de kerk sloeg met Pius XII een andere koers in. Vrouwen hadden een taak in de opbouw van het land en in publieke functies. Dit was de tijd van Agnes Nolte, Netty de Vink (in 1945 in het noodparlement), Anna de Waal (in 1953 de eerste vrouwelijke staatssecretaris) en Marga Klompé (in 1956 de eerste vrouwelijke minister). In de katholieke arbeidersbeweging waren Annie Kessel, Mia Stollman en Miet van Puijenbroek actief. Alleen de laatste kwam uit een arbeidersgezin. Alle drie stelden zij sociale verschillen aan de orde.

Zichtbaarheid

Uiteindelijk verandert ook de betekenis van 'katholiek'. In die ontwikkeling passen Tine Halkes (1920-2011) en Wies Stael-Merkx (1926-2012), waar dr. Tom van den Beld tijdens de studiemiddag over sprak. De vrouwen die uitgelicht werden, hadden geen rol aan de zijlijn, maar de meesten zijn weinig bekend. Misschien mede door wat Derks nog aankaarte: rolmodellen ontnemen vaak het zicht op de grote groep die achter hen stond en op wiens schouders zij staan.

foto: Mater Dei, Nijmegen

HERINNERINGEN AAN MARGA KLOMPÉ

Marga Klompé was van circa 1943 tot en met 1947 docent Scheikunde op mijn middelbare school: Mater Dei, een lyceum in Nijmegen. Ik heb een jaar les van haar gehad. Ze was een vrolijke, duidelijk docerende leerkracht met veel gevoel voor humor. Ze stimuleerde ons om lid te worden van de buitenschoolse activiteiten, zoals de sociale, sport- en culturele sectie.

Marga Klompé woonde vaak de driemaandelijks schoolvergaderingen bij, waarvan ik een jaar praeses was. Zij had dan een actieve inbreng. Wij woonden schuin tegenover de school en ik herinner me dat zij eens bij ons kwam lunchen, omdat ze mijn vader kende. Zij waren beiden betrokken bij een tijdelijke, na-oorlogse bestuursorganisatie. Zij was klassedocent van de klas van mijn oudste zus en mijn jongere zusje heeft enige tijd in Arnhem bij haar moeder op kamers gewoond.

Marga Klompé bleef jarenlang naar de reünies komen, ook toen ze politica was. Misschien is in de tijd bij Mater Dei een basis gelegd voor haar streven naar een actievere rol voor de vrouw in de samenleving. Met dit doel richtte zij later het KVD op.

*Els Bak - Kerssemakers
Utrecht 2*

PELGRIMAGE Metafoor van het leven?

Vol goede moed staan we op. We hebben heerlijk geslapen in een redelijk comfortabel hotel. Het ontbijt is regionaal, thee met stokbrood en jam. Dat is voor mij voldoende, maar voor mijn echtgenoot niet. Geen probleem, want onze ervaring heeft ons geleerd altijd wat mee te nemen voor onderweg. Yoghurt, mueslirepen, fruit en water, maar niet teveel, want je moet alles dragen en we weten dat er bijna altijd onderweg plekken zijn waar je wat kunt eten. Hebben we alle spullen in de rugzak? Dat moet wel, want de kamer is leeg.

We kijken hoe de route is. We moeten de gele pijlen volgen, maar die blijken alle richtingen uit te wijzen. We lopen naar de toeristeninformatie. Helaas, die is de hele dag gesloten. Het is 1 mei en dat is een nationale feestdag. We lezen de informatie in ons boekje en besluiten naar links te gaan. Een prachtige route, maar een verkeerde keuze, blijkt later op de dag, als we op een terrasje een hapje eten. Met behulp van de routeplanner op onze smartphone lopen we de goede richting uit. Ons doel is San Juan. Om 18.00 uur komen we in een stadje met slechts één hotel, waar we willen overnachten. Het is vol. De receptionist zoekt voor ons een hotel in de buurt. Dat blijkt ongeveer 7 km naar het oosten te zijn en we nemen een taxi. Later

blijkt dat we op het aansluittraject naar de Camino Francès in plaats van op de kustroute naar Santiago de Compostella liepen.

Ontvankelijkheid

In dit verhaal zitten de drie belangrijkste vragen voor een pelgrim: Hoe is de weg? Waar zullen we eten? En waar slapen? Hoe simpel kan het leven zijn en hoe vervelend is het als dat misloopt. Maar ik lees: 'Leven is vandaag de volgende stap durven zetten in het vertrouwen dat het morgen beter zal gaan dan vandaag'. Het ontdekken van de weg betekent niet alleen het juiste pad kiezen, niet alleen goed opletten op de tekens en die goed interpreteren, maar dat wat je ziet door je heen laten gaan en openstaan voor wat op je pad komt. Soms is die weg schitterend, soms moeilijk, soms lelijk of treurniswekkend. Als je wekenlang wandelt zie je de omgeving geleidelijk veranderen. Soms loop je door een prachtig landschap, langs oude gerestaureerde dorpen met middeleeuwse kerkjes. Maar je komt ook door gebieden met veel armoede, verwaarloosde huizen, waar vuile gordijnen door ingeslagen ruiten van lege woningen wapperen. Je ontdekt dat er ook mensen op zo'n plek gelukkig kunnen zijn en het weinige dat ze hebben, met je willen delen. Je schaamt je voor je rijkdom.

Voorzieningen

Water heb je altijd bij je en kun je onderweg overal aanvullen. Het is handig als er een bar of een winkeltje is waar je wat kunt eten of eten kunt kopen. Voor je vertrekt bekijk je een traject op mogelijke voorzieningen. Als je weinig of niets tegenkomt onderweg, moet je méér meenemen. 's Avonds eet je bij of in de buurt van je overnachtingsplek. Die heb je gereserveerd, of niet. Gaandeweg groeit het vertrouwen dat er altijd ergens plaats is. Je reserveert vooral vanwege je behoefte aan bepaalde voorzieningen.

Gastvrijheid

Europa kent talrijke langeafstandspaden, met als kenmerk de rood-witte strepen. Pelgrimswegen maken daar vaak gebruik van. Is een pelgrimstocht anders dan het lopen van een GR-pad?* Er zijn veel overeenkomsten. De prachtige landschappen waar je doorheen loopt, elke nacht een ander bed en wisselend comfort. Ook moet je goed opletten hoe de route loopt en hangt het eten af van wat je tegenkomt. Maar een GR-route laat je vooral door landschappen lopen, niet door dichtbevolkte gebieden en stadjes met veel armoede en leegstand. Je komt geen huizen en kerken tegen waar ze een droge plek voor pelgrims hebben gemaakt, waar je even rust kunt nemen en soms koffie kunt drinken, met zelfgebakken cake of koekjes of fruit uit eigen tuin, allemaal voor niets.

Geloof in het goede

Je geloof in het goede van de mensen groeit. Hoe heerlijk is het om aan het eind van de dag ontvangen te worden. Om iemand te ontmoeten die bereid is jou te helpen met het vinden van de beste route of een slaapplek. Die een maaltijd voor je kookt of een plek weet waar je goed kunt eten voor een schappelijke prijs. De ontmoetingen zijn voor even, maar soms wel heel intens en bijzonder. Je groeit in het geloof en vertrouwen dat het goed komt. Het is dit geloof dat ons gaande houdt.

Hoe mooi is het als een pelgrimstocht inderdaad een metafoor van het leven kan zijn.

Tekst: Liesbeth Berflo

* Grote Route paden of GR-paden vormen een netwerk van langeafstandswandelpaden door Europa (voornamelijk Frankrijk, België, Nederland, Groot-Brittannië, Duitsland en Spanje).

VERDIEPING

'De kringavonden
zetten mij aan het denken.
Ik leer elke keer iets nieuws.'

INSPIRATIE

'Ik vind in mijn kring
een grote betrokkenheid op
wat er in de wereld gebeurt.'

VERBINDING

'We delen gelijke waarden.
Onbewust draagt dat bij aan
de gesprekken die we voeren.'

info@katholiekvrouwendispuut.nl

www.katholiekvrouwendispuut.nl